

ตำราพระราชพิธีเก่า

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพรหมวรานุรักษ์

โปรดให้พิมพ์

เมื่อปีกุน พ.ศ. ๒๔๖๖

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

หนังสือสงวน
ห้าม
นำออกนอกห้องสมุด

ป. ๗๕
พ. ๗

อิจฺฉิตฺตฺยฺเจว ปปโปตฺตํ ปตฺถิตฺตฺยฺจ นีรฺนตฺรํ
อนฺตรายา จ มา โหนตฺตํ สพฺพโสตฺถึ ภาวนตฺตํ เต ฯ
สิ่งทีหฺวังแลตงจิตตฺ์ประสงคฺ์
ของจเสวํจสมเสมอสมมัย
อนฺตรายทงหลายจงปราสไป
สวสคฺ์จิงไต้ประสพนีนตฺรํ ฯ

พจนานุกรม

วันที่ ๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๖๖

คำนำ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพรหมวรานุรักษ์ มี
รับสั่งมายังหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร ว่าจะ
ใคร่ทรงพิมพ์หนังสือประเภทตำราช่วยถวายน้ำสงกรานต์
ประจำปี พ.ศ. ๒๔๖๖ สักเรื่อง ๑ ไปรคให้กรรมการ
เลือกเรื่องหนังสือในหอพระสมุด ฯ ถวาย ใตเลือก
เรื่องตำราพระราชพิธีเก่า ซึ่งหอพระสมุด ฯ ฟังได้
ฉบับมาไม่ช้านัก ถวายทรงเลือก กรมหลวงพรหม
วรานุรักษ์พอพระหฤทัย จึงได้จัดการพิมพ์ถวาย

ตำราพระราชพิธีเก่าฉบับนี้ ผู้ใดจะแต่งไว้และต้น
ฉบับที่ใดมาจะเป็นของผู้ใดอยู่ก่อน สืบไม่ไต่ความ มี
ผู้มาขายให้หอพระสมุด ฯ กับหนังสือเรื่องอื่น ๆ อีก ก็
รับซื้อไว้ แต่เมื่อตรวจดูเห็นมีตำราแปลก เช่นตำรา
พระราชพิธีพระราชกฐณารชนพระอุ และตำราพระราชพิธี
พระราชกฐณารจรตปถพี เป็นต้น ซึ่งนึกไม่ได้ว่าเคยพบ

๒

ในท่อน ดังคำพระราชพิธีซากบัยในกฎมณเฑียรบาล
ก็เป็นจำนวนอีกอย่าง ๓ ซ้ำหาก จึงเห็นควรพิมพ์
รักษาไว้ มิให้สูญเสีย.

ตอนที่ ๒๖ บทพระอภิป สภานายก

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๖

สารบาณตำราพระราชพิธีเก่า

๑	พระราชพิธีพระราชกุมารขึ้นพระอุ	หน้า	๑
๒	พระราชพิธีพระราชกุมารจรดบัลลัง	,,	๒
๓	พระราชพิธีคเชนทรสถาน	,,	๔
๔	พระราชพิธีจรดพระนังคัล แรกนาขวัญ	,,	๕
๕	พระราชพิธีเคแฉง	,,	๗
๖	พระราชพิธีเข้าพรรษา	,,	๗
๗	พระราชพิธีพรณศาสด	,,	๘
๘	พระราชพิธีสารท	,,	๘
๙	พระราชพิธีของเปรียง	,,	๙
๑๐	พระราชพิธีตริยาพวาย	,,	๙
๑๑	พระราชพิธีแฉลง	,,	๑๑
๑๒	พระราชพิธีฉานยเฑาะ	,,	๑๑
๑๓	พระราชพิธีสัมพัจฉรฉินท์	,,	๑๓
๑๔	พระราชพิธีถือน้ำ	,,	๑๕
๑๕	พระราชพิธีอาพาธพินาศ	,,	๑๖
๑๖	ฎีกาถวายพยากรรณสงกรานต์อย่างโบราณ สำหรับขจร พ.ศ. ๒๓๘๓	,,	๑๘

ตำราพระราชพิธีเก่า

๑ พระราชพิธีพระราชกุมารขึ้นพระอู่

๑ สิทธิการิยะ ตำราสมเด็จเจ้าลูกเธอจะขึ้นพระอู่ทอง ให้เจ้าพนักงานแต่งเส้าพระอู่ทอง ยอดเส้าเมื่อกันลงรักขี้ดทอง ล้างเส้าและฐานนั้นทาชาด เอามาสั่งให้ชาววัง ๆ ยกเข้าไปตั้งในที่เสด็จขึ้นพระอู่ นั้นแล้วเจ้าพนักงานชาวในไปเชิญเอาพระอู่ทองมาจากเจ้าพนักงานมาแขวนที่เส้าพระอู่สายแขวนสายซีก แล้วด้วยไหม ๓ เกล็ดขว แล้วเจ้าพนักงานแต่งบายศรีทอง ๒ สำรับ เครื่องบายศรีครบ แล้วตั้งแว่นเวียนเทียนเครื่องนมัสการบูชา ไ้เพลาฤกษ์แล้วให้ช้พ่อพราหมณ์ ไหรापฤมาจารย์อ่านพระเวทมนต์บูชาเทวดา แล้วจึงเชิญเสด็จพระราชกุมารพระราชกุมารขึ้นพระอู่ทอง แล้วให้พระพลีแยงพระนมชำข้างละ ๑ ท่า ซ้ำกล่อมข้างละ ๑ คำ ยทต้นว่าคนละคำ ว่าหัลย์ไม่หัลย์ได้

หลับพระไพโรยเขียวเอย ๑ หลับพระเนตรผู้บุญเรือง
 หลับเขาพระเมรุราชเอย หลับไม้หลับไล่หลับพระไพโร
 ใยเขียวเอย หลับพระเนตรแต่พระองค์ผู้เดียว หลับ
 เขาพระเมรุราชเอย ๑

แล้วให้สมโภชเวียนเทียนโดยทักษิณาวฏ ๗ รอบ
 ๘ รอบ ๑๓ รอบ แล้วให้เชิญพระราชกุมารพระราช
 กุมาริลงจากพระอุ์ทอง เชิญเสด็จขึ้นพระอุ์ชำแวง
 ไปตามประเพณีโบราณนั้นเถิด.

อกรรมเนียม ไหระและพราหมณ์ได้รับพระราชทานผ้า
 ขาวคนละผืนเงินคนละ ๑ คำดิ่ง ๒ บาทตามโบราณราช
 ประเพณีนั้นแล ๑

๒ ราชพิธีพระราชกุมารจรดบัณเฑาะ

ให้เจ้าพนักงานก่อแท่นกว้าง ๔ ศอกสี่เหลี่ยมจัตุรัส
 สูง ๕ ซ้าวแผ่นอิฐ ถมดินให้เต็มแท่นให้รายเกลี่ยทราย
 ให้เสมอ แล้วทำปราสาท ๖ ศอกสี่กัศเพดาน ทำ
 ราชวัตรยาว ๓ ศอกสูง ๒ ศอก ให้ทำ ๘ แผ่นทาแดง

ไม่มีคนกึ่ง ทำฉัตรเบญจรงค์สูงสมควรจริงได้ ๑๒ คัน
 ทำฉัตรเงิน ฉัตรทอง ฉัตรนาก อย่างละ ๘ คัน ห้อย
 ย้อยด้วยพวงดอกไม้ และต้นกล้วยต้นน้อยคอกหมาก
 คอกมะพร้าวใส่ราชวัตร เจ้าพนักงานเอาเสื่ออ่อนตะนาว
 ปูล่างเจียมปูบนเสื่อ กลางแท่นนั้นแหวงกลางกว้าง
 ๘ นิ้วยาว ๑๒ นิ้ว เอามูลโคทาบาง ๆ พอแห้ง แล้ว
 กรมนครบาลทำบัตรกว้าง ๑๒ นิ้วครึ่ง ๒ บัตร พระภูมิ
 อิน ๓ แม่ช่ออิน ๓ บัตร ๓ เหลี่ยมอิน ๓ กรงพาล์กว้าง
 ๒ นิ้วครึ่ง ๘ บัตรครบทั้ง ๘ ทิศ เครื่องผูกปล้ำปลา
 ยำเครื่องกระยาขวด รูปเทียนเข้าคอกดอกไม้ แต่ง
 ใส่บัตรแล้วเอามาตั้งให้โหร ๆ รัยเอามาบูชาเทวดาทั้ง ๘
 ทิศ พระภูมิพระกรงพาลี ผังบัตรตามข้างชนหงายข้าง
 แรมคว่ำ แต่บัตรแม่ช่อเอามาแขวนไว้ที่ราชวัตร แต่
 บัตรเล็ก ๆ นั้นรายรอบทั่วตามทิศทั้ง ๘ ให้เจ้าพนักงาน
 แต่งบายศรีทอง ๒ สำรับ เครื่องบายศรีและเครื่อง
 นมัสการเทวดาครบ ให้โหรพราหมณ์รัยไปบูชาเทวดา

อ่านพระเวทพระมนต์ ครั้นใดถูกภัยให้ทรงจรดขีตพิ
 ๓ หน ๓ อย่างแล้วเชิญเสด็จยังพระตำหนัก ให้ถูกภัยเพล
 ย้ายให้สัมโภชทำขวัญประโคมมโหรีขับพาทย์ฆ้องกลอง
 แตรสังข์ตามโบราณราชประเพณีแต่ก่อน ไหวพราหมณ์
 ใ้รับพระราชทานผ้าขาวคนละผืน เงินคนละ ๖ บาท
 ตามตำราสำหรับแผ่นดินนั้นแล ฯ

พิธีทวาทศมาส

๓ พระราชพิธีคเชนทร์สนาน

๑ สิทธิการวิยะ จะพรรณาด้วยทวาทศมาสราชพิธี
 เดือน ๕ เดือน ๑๑ ตั้งโรงราชพิธีคเชนทร์สนาน ทอด
 เชือกตามเชือก ชน ๒ คำ ๓ คำเดือน ๕ และโรงราช
 พิธีมีราชวัตรฉัตรธง ต้นกล้วยต้นอ้อยประดับเรียงราย
 แล้วให้ขับพราหมณ์เชิญพระอิศวร พระนารายณ์เจ้ามา
 ตั้งเป็นประธานมีบายศรี ๒ ถ้วย เครื่องบายศรีและ
 เครื่องนมัสการเข้าตอกตอกไม้ขับเทียบน เครื่องประโคม
 มโหรีขับพาทย์แตรสังข์ มีจตุรทุก ๆ พิธีทั้ง ๑๒ เดือนเหมือน

กนจงเอาผ้าขาวปูรองเชือกคลุมเชือก แล้วให้หมอข้าง
 หมอเถาเอาขอมาวาง มานั่งพร้อมกันในโรงราชพิ
 ธิ ครั้นไต่ถูกษคิประโคมบัพาทย์ฌองชัย แล้วให้กรม
 ข้างถอเชือกรำพิศซา ทอดเชือกตามเชือก ทำ ๓ วัน
 เปนประเพณี ครั้นไต่ถูกษคิให้สระชานข้างต้นมาต้น
 ๓ วัน เปนระวางในระวางกลางระวางนอก ให้เจ้าพระยา
 และพระยาขางจ่านำแตงตัวโฮโถง เมื่อจะผูกข้างนั้น
 ให้ช่พื่อพราหมณ์ไปตั้งโรง พิธิ เอาน้ำสังข์นำกรวดข้าง
 ต้นมาต้นตามประเพณีราดสลับ ๆ กันมา เพอจะให้
 เจริญสิริสวัสดิพิพัฒนามงคลชนมสุข แต่สมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวและไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน นั้นแล ฯ

๔ พระราชพิธีจรตพระนังคัลแรกนาขวัญ

ครั้นถึงเดือน ๖ พระราชพิธีจรตพระนังคัลแรกนา
 ขวัญปลุกโรงพิธิ ให้กรมนาแต่งไถเอกไถโทเทียม
 คัวยโคกระวิน ให้เจ้าพระยาพลเทพแต่งตัวโฮโถงใส่
 เสนากฎ มีกระซิงสั้ประทนทางกัน ชีคานหาม แล้วแท้

แห่นมาสู่โรงราชพิธิ แล้วให้กรรมนาทำกระเช้า ๘ ใบ
ใหญ่รอบ ๓ กำ มีสาแหวกคานห้ายครยลงรักขัดทองทา
ชาตสำหรับนางเทพีทั้ง ๔ คนห้ายเข้าปลุกไปส่งพระยา
พลเทพ และนางทั้ง ๔ คนนั้นแต่งตัวโอ้อวด นุ่งห่มสี
ต่าง ๆ ใส่ศิโรเพฐ^๑ ขึ้นคานหาม มีกระซิ่งหุ้มผ้าแดง
กันแหม่นมาสู่โรงราชพิธิ ครั้นไคฤกษ์ดีพระยาพลเทพ
เอาไคเอกออกจรวทพระนังคัลสามรอบ แล้วนางเทพีทั้ง ๔
คนห้ายเข้าปลุกไปส่งให้พระยาพลเทพฯ รัยเอาเข้าปลุก
ไปหว่าน แล้วจึงเอาไคโทออกกลบ ๓ รอบสำเร็จแล้ว
กลับมายังโรงราชพิธิ กรรมนาจึงยกเอาน้ำและเหล้าเข้า
เปลือกกถ่วงา เข้าโกชนส์ดาลมาตั้งเรียงกันแล้วจึงเสยง
ทาย ให้พระโคทั้ง ๔ ตัวกิน ถ้าโคกระวินกินสิ่งใด
ให้โหรพราหมณ์ทายทุกขสุขตามลักษณะโคกินนั้นเกิด
แก่นางเทพีทั้ง ๔ คนได้รัยพระราชทานคนละ ๓ ตำลึง
ตามธรรมเนียมแต่ก่อน

๑ ในต้นฉบับว่า ใส่ไครวงตั้ง

๕ พระราชพิธีเคณฑะ

ครั้นเดือน ๗ พระราชพิธีเคณฑะ ให้ย้ายลูกโรง
 ราชพิธีระดับประกาศกก่อน ให้เจ้าพนักงานทำช่าง
 ใหญ่รอบ ๓ นิ้ว มีพวยไม้สังกะสีติดทองให้ชัฟ้อพราหมณ์
 เชิญพระอิศวรพระนารายณ์มาตั้ง โรงราชพิธี ชัฟ้อ
 พราหมณ์บูชาอ่านพระเวทมนต์แล้ว ครั้นได้ฤกษ์ก็เชิญ
 เสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวออกทรงตั้งช่าง ให้
 พราหมณ์จับข้างถวาย ถ้าไม่เสด็จออกให้พราหมณ์
 จับข้างส่งให้พระยาพลเทพฯ รับเอาช่างไปตั้งแทน ๓ วัน
 เสร็จการพระราชพิธีเคณฑะ เพื่อดูจะให้ทรงสวัสดิ
 พิพัฒน์มงคลชนมสุขแล ฯ

๖ พระราชพิธีเข้าพรรษา

เดือน ๘ พระราชพิธีเข้าพรรษา ให้เจ้าพนักงาน
 แต่งกระบอกไม้สังกะสี อาราธนาพระพุทธรูปมาตั้งณ โรง
 ราชพิธีอันประดับยกก่อน นิมนต์พระสงฆ์ ๕ รูปสวด
 พระพุทธรูปมนต์แล้วชวนเข้า จึงเชิญเสด็จออกทรงถวาย

กระบอกถื่นแกพระราชาคณะถวันพระองค์ เสร็จ
 การพระราชพิธี เพื่อทรงเจริญพระสวัสดิ์แก่สมเด็จ
 พระเจ้าอยู่หัว แล ฯ

๗ พระราชพิธีพรุณศาสตร์

เดือน ๘ พระราชพิธีพรุณศาสตร์ขอฝน ให้เจ้าพนักงาน
 งานแต่งเครื่องบูชาและบายศรี ให้ช้พื่อพราหมณ์บูชา
 อ่านพระเวทมนต์ขอฝนให้ตกชอบอุตุกาล บานเมือง
 ใหญ่่น้อยจะไต่อยู่เป็นสุขเจริญแผ่นดิน เสร็จการพระ
 ราชพิธี เพื่อเจริญพระราชสวัสดิ์ ฯ

๘ พระราชพิธีสารท

เดือน ๑๐ พระราชพิธีสารทกระทำมธปายาศ์และ
 กระจายสารทอาหารนาพระพุทธรูปมาตั้งโรงราชพิธีคูก่อน
 นิมนต์พระสงฆ์ ๕ รูปสวดมนต์ แล้วเชิญเสด็จออกถวาย
 เข้ามธปายาศ์และกระจายสารท และพระสงฆ์ฉันแล้ว
 เสร็จการพระราชพิธีสารทแทน ฯ

๕ พระราชพิธีจองเปรียง

ครั้นถึงเดือน ๓๒ พระราชพิธีจองเปรียง ทั้งโรง
ราชพิธีคชก่อน ให้เจ้าพนักงานเตรียมโคมชัยโคม
ประเทียบและโคมบริวารขึ้นตั้ง แล้วพระสงฆ์รับพระ
ราชทานฉันทเพลเข้า ครั้นเพลาค่ำเชิญเสด็จออกทรง
ชักโคมชัยโคมประเทียบ ให้พราหมณ์ถวายเป็นเชือกโคม
ทรงชัก ตามด้วยน้ำมันเปรียงพระโคตามยชา
สมเด็จพะพุทธเจ้า และโคมรูปตราประจำนั้น สำหรับ
ข้าทูลลออง ฯ และโคมรายรอบกำแพงของไพร่ฟ้า
ประชากร ตามยชาให้พร้อมกันในวันฤกษ์นั้น เพื่อ
กันภัยอันตรายให้ถ้วนค้ำรบ ๑๕ วันเสร็จการพระราชพิธี
เพื่อทรงพระชนมสุขทุกประการ แล ฯ

๑๐ พระราชพิธีตรียำพวย

เดือน ๓ พระราชพิธีตรียำพวย ให้ตั้งโรงราชพิธี
ประดับคชก่อน ให้ช่พ้อพราหมณ์เชิญพระอิศวรพระ
นารายณ์มาตั้ง แล้วให้เจ้าพนักงานตั้งขุมรวมพิธีเป็นปรำ

สูง ๖ ศอก แล้วให้พระยาพลเทพแต่งตัวโอ้โงง ใ้
 อินทนูใส่เสนาภูกุญแจสั้ประทน กระซิงคานหามแห่มา
 เข้าโรงราชพิธิ ครั้นไ้ถูกยั้คั้ให้เจ้าพระยาพลเทพออก
 ยืนคั่นเคียวในปร้า มีพราหมณ์ ๔ คนเฝ้าอยู่ ให้เจ้า
 พนักงานช่นถยช้งช้ทละ ๔ คน เงิน ๓ ตำลึง เปน
 ๓ ผลักเป็นคน ๑๒ คนเปนเงิน ๓ ตำลึง ถยไปกว่า
 จะควยเงินไ้เหมือนกันทั้ง ๓ วัน ครั้นวันสุดท้ายให้
 เจ้าพนักงานเอาแม่ขันสาคร ๓ ใบค้งน้ำไว้กับเขนงเขา
 โคเพลาะ ครั้นถยช้งช้แล้วให้เขาทั้ง ๑๒ คนนั้นจับ
 เขนงรำพิคชา ตักน้ำสาตกันไปเวียนรอบไปกว่าจะสิ้น
 น้ำนั้น แล้วเจ้าพนักงานเอากระตานแขวนไว้ ๓ วัน แล้ว
 เอากระตานลงหลมไว้ ๗ วัน แล้วให้เจ้าพนักงานเก็บ
 ไว้ตามตำแหน่งที่นั้นเถค เสรีการพระราชพิธิตรียา
 พวาย เพอทรงพระเจริญพิพัฒน์มมงคลแต่สมเด็จพะ
 เจ้าอยู่หัวนั้น แล ๗

๑๑ พระราชพิธีแผลง

เดือน ๒ พระราชพิธีแผลง ตั้งโรงราชพิธีตั้งก่อน ให้ซื้อพ่อพร้าหมอนใหญ่ พระอิศวรพระนารายณ์มาตั้งยงกั แล้วให้เจ้าพนักงานเตรียมว่าวมาเตรียมไว้ในโรงราชพิธี ครั้นได้ฤกษ์ก็ให้พระโคมขั้วพาทยม้องชัย เชิญเสด็จ ออกทรงชักว่าว พร้าหมอนเจ้าพนักงานเอว่าวถวายให้ ทรงชักตามบุราณราชประเพณีเพื่อทรงพระเจริญแล ฯ

๑๒ พระราชพิธีชานย์เทาะ

ครั้นเดือน ๓ พระราชพิธีชานย์เทาะเสาะเข้า ตั้งโรงราชพิธีตั้งก่อน ให้เจ้าพนักงานแต่งที่ยาว ๓ เส้น กว้าง ๑๐ วา ให้ตั้งหลัก ๘ ทิศ หลักกลางนั้นหลักหนึ่งให้ เป็นสำคัญ เอาปลายไม้ลงทั้ง ๘ หลัก แล้วให้เจ้าพระยาและพระยาพระหลวงขุนหมื่นเจ้าพนักงานจับหลัก ตามทิศของตัวนั้น ทิศบูรพาหลวงธรรมาศาสตร์ ทิศ อาศคเณย์หลวงธิดยา ทิศทักษิณ หลวงศรีสังกร ทิศหรวก หลวงเทพมุนี ทิศประจิมหลวงศรีสาวกกดี ทิศพายัพ

พระจักรยานี ทิศอุดรพระศรีมหาโพธิ์ ทิศอิสาน
 พระक्रमเหธร ให้ขึ้นตามทิศตามตำแหน่ง ถัดพนม
 เข้าคนละอัน เป็น ๘ พนมด้วยทั้งกลาง เป็นพนักงาน
 กรมนาทำส่ง ครั้นได้เวลาฤกษ์ดี ให้พระอินทรกุมาร
 แต่งตัวโอ้อวด นุ่งสมปักใส่อินธนูใส่เสนาภฏ มีสัตว์ประหลาด
 กระซิงคานหาม แห่มายังโรงราชพิธี จึงกรมพระนคร
 ขาลตั้งชมรมพิธีอันหนึ่ง ใกล้โรงพิธี ๕ เส้น มีพวก
 เพื่อน ๗๐-๘๐ คน มีกระบือตัวหนึ่งใส่กระดิ่งและพรวน
 มีธนูธนูยิงเปลี่ยว แต่ชนพลนั้นแต่งตัวนุ่งห่มเสื้อหมวก
 กำบังเครื่อง ครั้นได้ฤกษ์ดีพระอินทรกุมารถือเอาพนม
 เข้ากยเทียบเล่มหนึ่งออกจากโรงพิธี มาทิศขรพาก่อน
 แล้วพระหลวงชนหมื่นทั้งปวงจับเอาพนมและเทียบเข้าคน
 ละอัน ๆ แห่ตามเวียน ๓ รอบ จึงพระอินทรกุมารเอา
 เทียบจุดพนมเข้าก่อน พระหลวงชนหมื่นทั้งปวงจึงจุด
 ไฟพนมเข้า ๆ พร้อมกันทั้ง ๘ ทิศ แล้วชนพลก็ยกพวก
 เพื่อนจึงชักกระบือให้ร้องเข้ามาทิศซึ่งเอาพนมเข้า ฝ่าย

พระอินทรภุมารก็หนีเข้ามาบังโรงราชพิธี ขุนพลกับพวก
 เพื่อนก็ต่างคนต่างไป เสรีจกการพระราชพิธีเพื่อทรง
 พระเจริญ ฯ

๑๓ พระราชพิธีสัมพัจฉรฉินท์

ครั้นถึงเดือน ๔ พระราชพิธีสัมพัจฉรฉินท์ ให้ตั้ง
 โรงพิธี ๔ ประตูเมือง และกลางเมืองในพระราชวังเป็น
 พระราชพิธีสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง แล้วตั้งพิธีพราหมณ์แห่ง
 หนึ่งในพระราชวัง พระสงฆ์ ๔ ประตูเมืองโรงละ ๓๐ รูป
 กลางเมือง ๒๐ รูป ในพระราชวัง ๒๔ รูป เป็น ๓๒๔ รูป
 ถึงเดือน ๔ แรม ๑๓ ค่ำ เพลาย้าย ๓ โมงตั้งน้ำวงคาย
 ตามกิจพิธี ครั้นวันแรม ๑๒ ค่ำเพลาย้าย เข้า สมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวทรงจุดเทียนชัย แล้วพระสงฆ์ผลัด
 เปลี่ยนกันสวดจตุคาถาวารทั้งกลางวันกลางคืน ครั้น
 ถวนคำรบ ๓ วันแล้ว เพลาย้ายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง
 พระมหาเมตตา ข้างพลของรับพระราชทานมงคล
 คำรบ ๓ วันแล้ว ครั้นถึงวันแรม ๑๔ ค่ำเพลาย้ายพระ

ส่งผู้รับพระราชทานฉนั้นแล้ว พระราชาคณะประกาศ
 เทวคาด้วยคาถาสังสกฤตเป็นสัญญาว่า เทวคาอันอยู่ใน
 เมืองชนชายและขวาทั้งปวง มีท้าวจตุโลกบาลเป็นต้น
 อันเป็นสัมมาทิษฐิ แล้วประกาศเทวคาภิธานากำถนัตถ
 ว่าเพลาควันนึ่งเจิญมาช่วยกันขบผัดกษัตริย์ค้ำจัน อัน
 เป็นมิจลาทิษฐิให้หนีออกไปนอกขอบจักรวาฬ ให้สังฆ
 การิ ๒ คนนั่งขวาห่มขาวใส่เสื้อครุฑ ใส่ลำพอก ขาน
 แทนต่างเทวคา ครั้นเพลาเย็นพระสงฆ์ประชุมพร้อมกัน
 พระราชาคณะชุมนุมเรียกเทวคาแล้วออกมาองค์หนึ่ง ให้
 เทวคาสมาทานศีล ๕ ประการ สังฆการีรับศีลต่าง
 เทวคาแล้ว พระสงฆ์คู่สวดจึงสวดพระธรรมจักรสูตร
 พระสมัย์สูตรให้เทวคาฟัง แล้วสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวถวาย
 เทียนพระปริตทุกๆวัน เมื่อเพลาพระสงฆ์สวดและถวาย
 เทียนพระธรรมจักรพระสมัย์ แล้วทรงฟังอยู่ด้วย บัตร
 กว้าง ๒๐ นิ้วจตุรัสโยหนึ่งใส่เข้าปลามัจฉมังสาหารและ
 เครื่องกระยาบวค ให้ปลุกศาลเพียงตาให้บูชาเทวคา

ห้า

หน้าออกนอกห้องสมุด

๑๕

แล้ว เพลาพลขคามหาคเล็กถวายกระบองเพชรทำด้วย
 ใบตาล ลงด้วยสพเพทเวา ๗ ล ๗ ปลายนที แล้ว
 แจกให้ข้าทูลลอองสำหรับจะไว้คตคณภคยคคาง พระ
 สงฆ์สวคพระอาฎานาฎียสุทรไปถึง วิปสสิ จึงยงบันใหญ่
 บนนอยและบนทอองสนาม และประคตเมืองทง ๘ ประค
 ขบคณภคยคคางตรายเทออธ สม่คังพระเจ้าอยู่หัว
 เสคคจออกคบคเทียบนชัย ถ้ามีเสคคังให้พระสังฆราชทำ
 แทน ครนรุ่งวัน ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ เพลาเข้า พระสงฆ์
 ทงปวงรับพระราชทานฉนแล้วถวายไทยทานตามประเพณ
 เสรีการพระราชพิธี เพอทรงพระเจริญพระราชสิริสวัสดิค
 พิพัฒนามงคลแก่สมคังพระเจ้าอยู่หัวฉนเถค ๗

๑๔ พระราชพิธีถอน

ครนชนบใหม่ เดือน ๕ ชน ๓ ค่ำ เพลาเข้า ข้าทูล
 ลออองถอนาพระพิพัฒน์สคตยา ครนเพลายายชพอ
 พรหมคตงพระราชพิธีคเชนทรสนาน ทอดเชคอกคาม
 เชคอก ครนเดือน ๕ ชน ๔ ค่ำ ๕ ค่ำ ๖ ค่ำ เคนช้าง

เมืองนครราชสีมา

003245

-3.ก.พ.2531

ระวางในระวางกลางระวางนอก ซึ่งพอพราหมณ์รตน้า
ข้างต้นมาต้นถวันคาร์บ ๓ วัน เสรีกิจการพระราชพิธีตาม
บรรณราชประเพณีพระบรมมหากษัตริย์ราชเจ้าสืบ ๆ
กันมา จขทวาทศมาสราชพิธี ฯ

๑๕ พระราชพิธีอาพาธพินาศ

๑ สิทธิการิยะ พระราชพิธีอาพาธพินาศ อันจะ
ขำยัคความไข้ ให้อันตรธานในกาลอันเกิดความไช้ นั้น มี
๓ อย่าง คือเอามุท ๓ มัชฌิม ๑ อุกฤษฐ์ ๑ พิธี
สงฆ์อย่างเอามุทนั้น ให้ทำในสำนักพระสงฆ์ ๓ อาราม
ให้เอาม้อใหม่ ๒๗ ใบใส่ในน้ำอันใสบริสุทธิ์ ขาดรกิน ๓ ใบ
ใส่ทรายบริสุทธิ์ แล้วแย่งเอาไปประคิษฐานไว้ ใน
อุโยสถกั้ไค้ ไว้ในหอสวคมนต์กั้ไค้ ให้ถวันทั้ง
๓ อาราม คืออาราม ๑ นั้น เป็นหม้ออันน้ำ ๘ หม้อ ขาดร
ทรายใบหนึ่งทั้ง ๓ อาราม จึงเป็นหม้ออันน้ำ ๒๗ ใบ ขาดร
ทราย ๓ แล้วจับมงคลสูตร มงคลย่นสวมหม้อน้ำและ
ขาดรทรายวงสายสิญจน์ แล้วจึงนิมนต์พระสงฆ์พอควร

๒๐—๓๐ รูปมาเจริญพระพุทธมนต์ ตั้งแต่เจ็ดตำนาน
 ภาณคัน สิบสองตำนาน สามภณ จตุภณลำดับไป
 จงได้สามวัน ๆ ละ ๓ เพลง ให้การระลึกการะบูชาด้วย
 ธิปเทียนเข้าดอกดอกไม้ ราชวัตรฉัตรธงคันกล้วยอ้อย
 ห้อยย้อยขลุ่ยพวงมาลัยพรหมโศก กันม่านคาคเพดานบูชา
 พระรัตนตรัยด้วยประทีปชวลาต่าง ๆ ตามจะทำได้ให้
 สัมมาคารวะจงตั้ง ๓ วัน ให้กำหม้อคาเท้าหม้อน้ำ
 คฤหัสถ์ผู้จะปฏิบัติพระรัตนตรัยให้สมาทานศีล ๕ ศีล ๘
 นุ่งขาวห่มขาวถือสังข์ อธิษฐานขอพรแต่เทพยดาอัน
 รักษาโลกและศาสนา ถิอคุณพระรัตนตรัยจงมั่น และ
 คุณต่าง ๆ ให้รักษาพรโรคาไข้เจ็บทั้งปวงให้อันตรธาน
 หาย แล้วจงมีความสุขผลจงวัฒนาการเจริญแก่โลก
 ทั้งปวงด้วยอำนาจคุณทั้งปวงนั้นแล ฯ

พิธีสงฆ์อย่างมีฉนิมนั้นทำ ๕ อาราม อย่างอกุญฐ์
 นั้นทำ ๗ อาราม อำนาจพระสงฆ์มากขึ้นไป สถิตพล

ก็คืบมากขึ้นไป เหตุว่าพระสงฆ์ในศาสนามากด้วย
 คนต่าง ๆ กัน หม้อน้ำ ๘ ไบ บาตรทราย ไบหนึ่งเหมือน
 กันทั้ง ๕ อาราม ๗ อาราม แต่ว่าท่วมากขึ้นไปตาม
 อาราม หม้อน้ำ ๒๗ บาตร ทราย ๓ รวม ๓๐, หม้อ
 น้ำ ๔๕ บาตรทราย ๕ รวม ๕๐, หม้อน้ำ ๖๓, บาตรทราย
 ๗ รวม ๗๐ ต่าง ๆ กันทั้ง ๓ อย่าง เมื่อวันสุดท้ายนั้น
 สวดภาณยักษ์ รุ่งขึ้นค่ำรบ ๔ นั้นจึงนิมนต์พระสงฆ์ให้
 ครอบหม้อน้ำและบาตรทราย ให้คฤหัสถ์ถือหม้อน้ำและ
 บาตรทราย ไปประโปรยน้ำโปรยทรายให้บริกรรมด้วย
 “สพฺพโรควินิมุตฺโต ๗ ล ๗ จ ทวํ ภว ๗” จึงทั่วบ้าน
 เรือนรอบพระนครแล ๗ จบพระราชพิธีอาพาธพินาศอัน
 ท่านกระทำสืบกันมาตั้งพรรณามาแล้ว ๗

๑๖ ฎีกาถวายพยากรณ์สงกรานต์อย่างโบราณ
 สำหรับปีจอ พ.ศ. ๒๓๕๓

ในรัชกาลที่ ๓

๑ ขอบพระราชทานคำฉนวนเผด็จเถลิงศก บัณฑิต

ยัตริทศก ทำนายคุณและโทษร้ายก็ตามคัมภีร์ โหรา
 คาสตร์ทูลเกล้าถวาย ซึ่งครุวารเป็นวันมหาสงกรานต์
 ทรงนามช่อมณฑากิณี ทรงอาภรณ์แก้วมรกต ทรง
 ทัดดอกมณฑา ภูษาहारฉ่างา พระหัตถ์ชวาทรงบน
 พระหัตถ์ซ้ายทรงขอ ใฝ่ยาสน์คนไปเห็นอหลังคเชนทร
 พาหนะ ทำนายว่ามหาชนจะเกิดความไข้ภัยพิบัติ
 สมณชีพราหมณ์จะได้ความเดือดร้อน

ศุกรวารเป็นวันเนาวันนั้น ทำนายว่าผลไม่จักแพง
 สัตว์จตุบาททวิบาทจะเกิดอันตราย หลิงหม้ายจะมีลาภ
 โสรวารเป็นวันเนาวันนั้น ทำนายว่าธัญญาหาร มีจัด
 มังสาหารจะมีราคา เสนาอมาตย์ราษฎรจะต้องโทษภัย
 สมณชีพราหมณ์จะได้ความเดือดร้อน รวีวารเป็นวัน
 เถลิงศกนั้น ทำนายว่าสมเด็จพระมหากษัตริราช
 เจ้าจะทรงพระเจริญพระเกียรติยศจะปรากฏไปในนานา
 ประเทศ จะมีชัยชนะแก่ข้าศึกศัตรูหมื่นขามิตร
 เกณฑ์พรุณศาสตร์ พระพุทธเป็นอธิปัตติ นาคราช

๒ ตวับันกาลให้ฝนตก ๖๐๐ ห่า อุบัติตกในจักรวาล
 ๒๔๐ ห่า อวิญญูทิหิมพาน ๑๘๐ ห่า มหาสมุท ๑๒๐ ห่า
 มนุษย์โลก ๖๐ ห่า ฝนต้นกลางอุดมปลายมัธยม
 เกณฑ์ธาราธิคุณตกบัพศวะรายีเมษ น้ำมากกว่ายหลัง
 คยเศษ เกณฑ์ธัญญาหารออกเศษ ๖ ซอลลาภะ เข้า
 กล้าในภูมินาจะไคผล ๕ ส่วนจะเสี่ย ๒ ส่วน ธัญญาหาร
 ผลาหาร มัจฉมังสาหาร เปนมัจฉม

บัจฉนักษัตรโทษก็มีอีกมากเดือน ๘ สองหน เดือน
 ๕ แรม ๑๔ ค่ำพระสุริยสงกรานตรรายีเมษ จนเดือน ๖
 แรม ๑๕ ค่ำ ทำนายว่าสมเด็จพระมหากษัตริราช
 เจ้าจะทรงพระเจริญพระเศษานภาพปกแผ่ไปในนานาประ
 เทศ จะนำพระราชลาภมาสู่พระบรมโพธิสมภาร เฉวัน
 พฤษศยมาส ๘ ค่ำเดือน ๕ พระราหูจรลงทวารรายีกรกฎ
 ร่วมอาตุกับพระเสาร์ เป็นสามัญโทษทั่วไปในท้าวพระ
 ยาลและเสนาอำมาตย์ราษฎรทุกประเทศ จะเกิดความไข้
 พิษดี อนึ่งจะเป็นข้าศึกเขียดเขี้ยพกัน เดือน ๗ ขึ้นค่ำ ๑

พระสุริยจรรยาพิณษณจนเดือน ๘ ขึ้น ๓ ค่ำ พระราช
 ลากจะมีมาแต่่นานาประเทศ แต่จะทรงชุ่นเคื่องด้วย
 พระราชทรัพย์ อนึ่งข้างมาจะช่วยใช้ เดือน ๘ ขึ้น
 ๕ ค่ำพระสุริยจรรยาเมณจนเดือน ๘ ขึ้น ๕ ค่ำ จะทรง
 ชุ่นเคื่องด้วยกิจราชการ เพราะโรคลมจะกำเริบสัก
 หน้อย เดือน ๘ ขึ้น ๕ ค่ำพระสุริยจรรยากรกฎ จน
 เดือน ๘ ขึ้น ๖ ค่ำพระอาทิตย์จรลงพระราหูในราชกรกฎ
 เปนสามัญโทษทั่วไปทุก ประเทศจะเบียดเบียนกันเพื่อ
 ชักศึกและโจร อนึ่งความใช้ภัยพิบัติจะมีแก่มหาชน
 อนึ่งจะได้ทรง พง ข้าว บัจจามิตรทิศฮาคเนย์ทิศพายัพ
 เดือน ๘ ขึ้น ๗ ค่ำพระสุริยจรรยาสิงห จนเดือน ๑๐
 ขึ้น ๘ ค่ำจะทรงชุ่นเคื่อง มัวหมองพระไทยด้วยพระราช
 ทรัพย์และกิจราชการต่าง ๆ เดือน ๑๐ ขึ้น ๘ ค่ำพระสุริย
 จรรยากันขจนเดือน ๑๑ ขึ้น ๘ ค่ำ พระอาทิตย์จรลงพระ
 อังคารและพระพฤหัสบดีเลงพระเสาร์ พระเคราะห์จร
 เปนชาติเวรลงกันคั้งนี้ จะทรงชุ่นเคื่องด้วยความสมณ

และมนตรีและราชตระกูล อนึ่งจะไต่ทรงพงช่วยจจา
 มิตรทิศอากาศเฉยทิศพายัพ เดือน ๑๑ ขน ๘ คำพระสุริยจว
 ราชภักดิ์ จนเดือน ๑๒ ขน ๘ คำ จะทรงขุ่นเคืองด้วย
 ราชทรัพย์และกิจราชการต่าง ๆ เดือน ๑๒ ขน ๓๐ คำ
 พระสุริยจวราชพิฤศจิกา จนเดือน ๑ ขน ๘ คำ พระ
 อากิตยจรงพระอังคารในราชพิธีกร่วมชาติกับ ๗-๘ เปน
 สามัญไทยทั่วไปทุกประเทศจะเข้ยกเข้พกันเพื่อเข้าศึก
 และโจร เดือน ๑ ขน ๓๐ คำพระสุริยจวราชภิน จน
 เดือน ๒ ขน ๘ คำ จะทรงพระเจริญพระราชลาภจะมี
 มาแต่่นานาประเทศ แต่ลมพายจะพัดกล่าจะเกิดเพลิง
 เดือน ๒ ขน ๓๐ คำพระสุริยจวราชมังกร จนเดือน ๓
 ขน ๘ คำ จะทรงขุ่นเคืองด้วยพระราชทรัพย์และกิจราช
 ราชการต่าง ๆ เดือน ๓ ขน ๓๐ คำพระสุริยจวราชภุมภจน
 เดือน ๔ ขน ๘ คำ พระราชลาภจะมีมาแต่่นานาประเทศ
 แต่จะทรงขุ่นเคืองมัวหมองพระไทยด้วยพระโรคลมจะกำ
 เรียล็กหน้อย เดือน ๔ ขน ๓๐ คำพระสุริยจวราชภิน

จนเดือน ๕ ขึ้น ๑๐ ค่ำพระอาทิตย์จรลงพระเสาร์ จะ
 ได้ทรงฟังข่าวข่าวมิตร ที่ศอกคณีย์ทิศพายัพ ในขื่อ
 ไทศกนี้ พระราหุจรลงทวารร่วมธาตุกับพระเสาร์ พระ
 พุทธิศบคพิภกราชสังห เดือน ๘ แรม ๔ ค่ำพระพุทธิศบคจร
 ราษีกันย เดือน ๑๑ แรม ๘ ค่ำพระศุกรมนอัยราชิน
 จนเดือน ๓ แรม ๑๒ ค่ำ พระศุกรจึงจะย้ายไปราชีมังกร
 พระเคราะห์จรพิภมณฑลนี้ เป็นสามัญโทษทั่วไปทุก
 ประเทศ จะเกิดความไข้มรณภัยพิบัติต่าง ๆ อนึ่งจะ
 เป็นข้าศึกเขียดเขียดกัน ทำนายคุณและโทษร้ายก็ดังนี้
 เป็นสามัญโทษทุกประเทศ มิได้จำเพาะบ้านเมืองใดหา
 มิได้ ขอเศษ ๆ

